

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΥΛΙΚΗ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι επιχειρήσεις: τι είδους προϊόντα, διαδικασίες παραγωγής, διασυνδέσεις παραγωγικών μονάδων, τοπική κατανάλωση, εξαγωγές.

Οι εργαζόμενοι: επάρκεια, ειδικεύσεις, αμοιβές, συνθήκες εργασίας.

Το θεσμικό οικονομικό περιβάλλον: κανονισμοί λειτουργίας των επιχειρήσεων, επιδοτήσεις επιχειρήσεων, συλλογικές συμβάσεις με τους εργαζόμενους, τοπικά σύμφωνα απασχόλησης, τοπικοί θεσμοί και πολιτισμικές παραδόσεις, συνεργασίες κ.α.

Το Φυσικό Περιβάλλον: υφιστάμενη κατάσταση, ρύπανση/καταστροφή από οικονομικές δραστηριότητες

Ο διεθνής καταμερισμός της εργασίας: πως εντάσσονται επιχειρήσεις, προϊόντα, εργαζόμενοι και φυσικό περιβάλλον στο διεθνή ανταγωνισμό.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ **ΣΤΟ ΤΟΠΟ** ή **ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ**

Όταν ο τόπος ή η τοποθεσία αντιμετωπίζονται ως απλοί φορείς των αναπτυξιακών διαδικασιών, ως απλά οικόπεδα, οι διαδικασίες απλώς συμβαίνουν εκεί

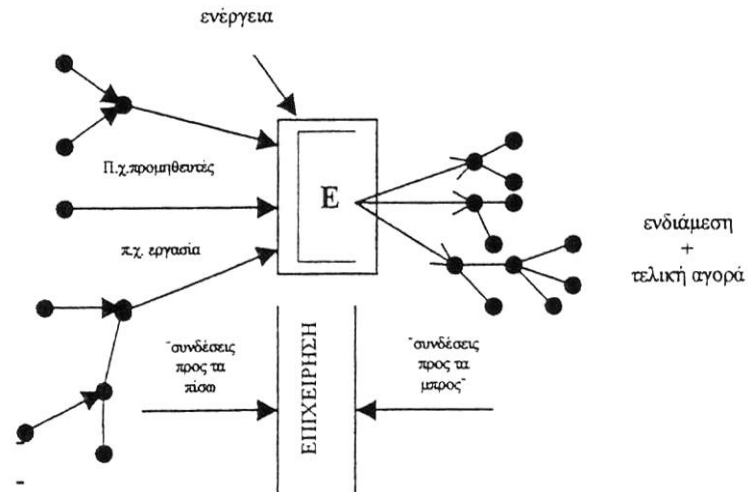
Ότι «βλέπουμε να υπάρχει» σε ένα τόπο, σε μια περιφέρεια δεν σημαίνει ότι συμβάλλει και στην ανάπτυξή του. Αυτό είναι το κλασσικό λάθος που κάνουν όλοι οι πολιτικοί και οι δημοτικοί άρχοντες όταν εγκαινιάζουν μια βιομηχανία, ένα ξενοδοχείο, ένα νοσοκομείο ή ένα πανεπιστήμιο. Ακόμη και ένα παλιό κτίριο που έγινε πολιτισμικό κέντρο ή μια πλακόστρωση.

Η χωροθέτηση μιας νέας λειτουργίας ή μιας δράσης σε ένα τόπο δεν αποτελεί αυτόματη ένδειξη ανάπτυξης του τόπου. Χρειάζεται έλεγχος κάθε φορά για να διαπιστώσουμε αν ισχύουν οι συνθήκες που ακολουθούν.

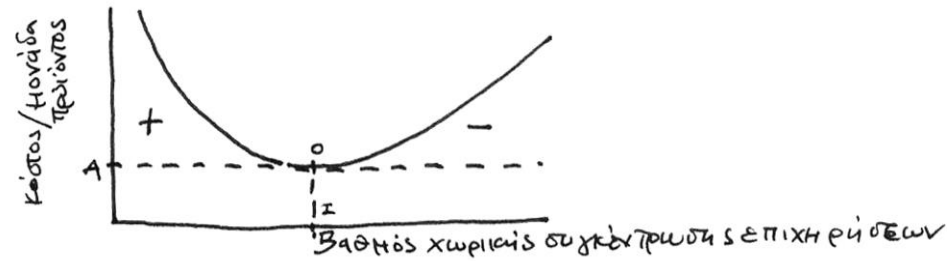
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ Ή ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

1. Όταν υφίστανται τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες ή παροχής υπηρεσιών.
2. Όταν αναπτύσσονται τοπικά *ισχυρές συνδέσεις προς τα πίσω* από περισσότερες από μια επιχειρήσεις και όταν είναι εξίσου *ισχυρές οι τοπικές προς τα εμπρός συνδέσεις* ή όταν *εξάγονται*. Και όταν αυτές οι συνδέσεις *ελαχιστοποιούν το περιβαλλοντικό κόστος*
3. Ύπαρξη ικανών *τοπικών θετικών εξωτερικών οικονομιών κλίμακας και συγκέντρωσης* και όταν υπάρχει *σημαντικό ποσοστό τοπικής προστιθέμενης αξίας στα τοπικά προϊόντα και στις υπηρεσίες*. Αξιοποίηση τοπικών παραδόσεων, θεσμών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών.
4. Όταν σημαντικό ποσοστό κερδών και εισοδημάτων επαναεπενδύεται στον τόπο/περιφέρεια, κυρίως όταν κινητοποιεί πόρους και δημιουργεί καινοτομίες. Όταν ο τόπος «κρατά» τους νέους/ες

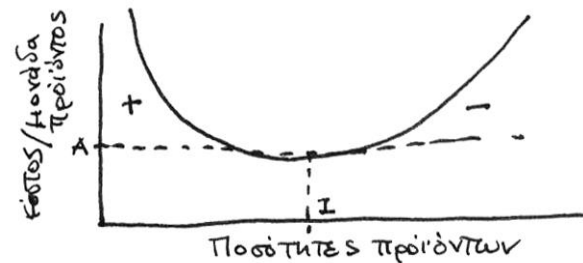
Σχήμα 3.7 Διασυνδέσεις οικονομικών μονάδων

● Οικονομίες συγκέντρωσης – Εξωτερικές οικονομίες

● Οικονομίες κλίμακας – Εσωτερικές οικονομίες

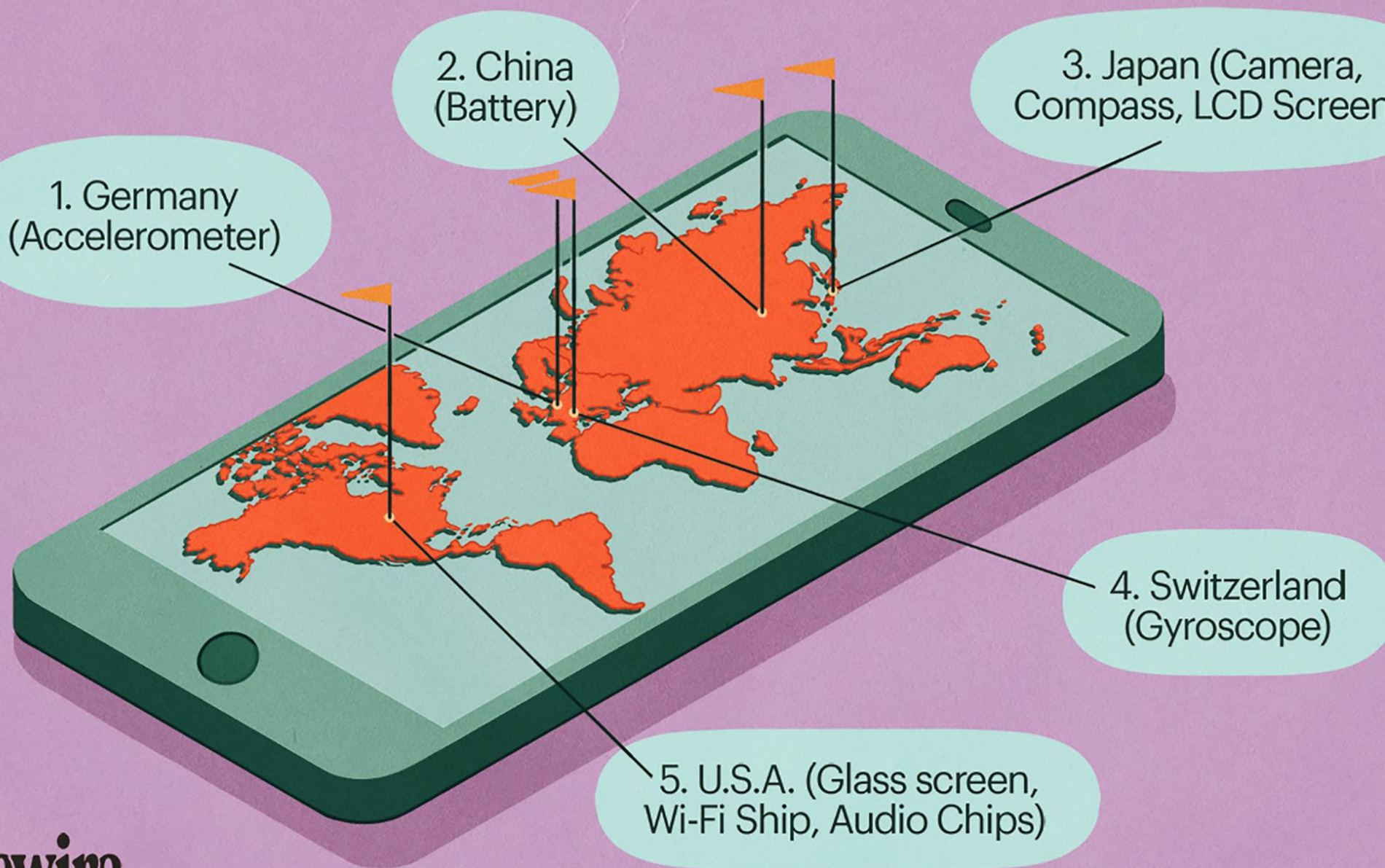

● Η αρχή της «συσσωρευτικής αιτιότητας» του Gunnar Myrdal

Τυπολογία βιομηχανικών επιχειρήσεων

	Ανεξάρτητες Μονάδες προσαρμοσμένες στην αγορά (price takers)	εσωτερική ιεραρχία ολιγοπωλιακή θέση (price makers)	Ανεξάρτητες Μονάδες σε δίκτυο (takers + makers)
Όλα τα στάδια Παραγωγής στο ίδιο εργοστάσιο	Τα παλαιά κλασσικά εργοστάσια όλων των κλάδων μη διαρκών καταναλωτικών προϊόντων	FORD, FIAT Κάρβουνο Μηχανουργεία Ναυπηγεία Κρασιά	
Διαχωρισμός Δ/σης και παραγωγής	Ένδυση – υπόδηση Τρόφιμα Φασόν + υπεργολαβίες	Τρόφιμα: Coca-cola, ζάχαρη Benetton TEXACO, Shell TVX Χαλκιδική	Manchester Καστοριά Διάχυτη εκβιομηχάνιση βόρειας Ιταλίας και Θεσσαλονίκης
Πολύπλοκη γεωγραφική κατανομή εργασίας		Μεγάλες πολυεθνικές Toyota, INDEL, Lee Cooper “Export Zones” στη Νοτ. Ανατολ. Ασία	“Τρίτη Ιταλία” Silicon Valley

Where Do iPhone Components Come From?

**Τυρί ΠΟΠ ΚΥΑΝΟ
(τύπου ροκφόρ)
Φολεγάνδρου.
Ολική Παραγωγή
στη Φολέγανδρο,
οικογενειακή
μικρομεσαία
επιχείρηση, 8
εργαζόμενοι,
σημαντικές
εξαγωγές**

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΤΙΣΜΟΥ δεκαετία 1970 Η ΝΟΤΙΟ-ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Η προγραμματισμένη περιφερειακή ανάπτυξη των δεκαετιών 1960-1970 και οι σχετικές «αποτυχίες»- «αστοχίες» της:

- **Πόλοι ανάπτυξης**
- **Κίνητρα**
- **Βιομηχανικές περιοχές**
- **Έργα υποδομής**
- **Μετανάστευση**

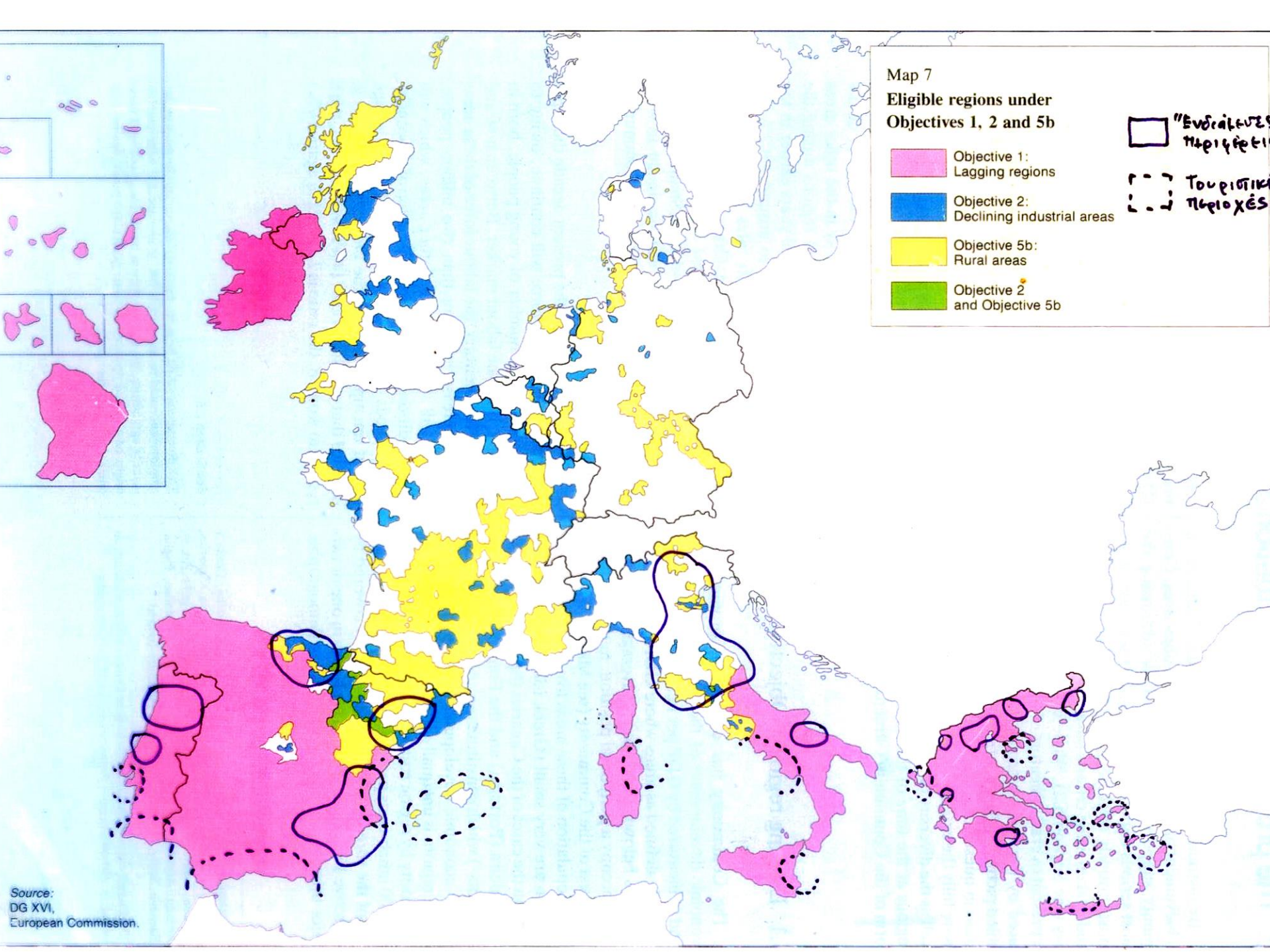
Σε μια αρνητική παγκόσμια συγκυρία μετά την κρίση του φορντισμού στη Δυτική Ευρώπη: ανεργία, αποβιομηχάνιση, στασιμότητα στις αγροτικές περιοχές, πολιτικές αλλαγές από τη σοσιαλδημοκρατία στο «Θατσερισμό»

Ανάδυση των θεωριών περί «ανάπτυξης από τα κάτω», «αυτόνομης και ενδογενούς ανάπτυξης», «ευέλικτης εξειδίκευσης» στις ΜΜΕ, περιορισμός της κρατικής παρέμβασης και παρεμβάσεις μικρής κλίμακας και χαμηλού κόστους.

Συντηρητικές και προοδευτικές εκδοχές της τοπικής ανάπτυξης

Την ίδια περίοδο στη Νότια Ευρώπη γίνεται η «ανακάλυψη» κάποιων τοπικών ιδιοτεροτήτων στις «ενδιάμεσες περιφέρειες», δηλ. σε εκείνες που δεν ήταν ούτε ιδιαίτερα βιομηχανικά ανεπτυγμένες, ούτε ήταν καθαρά αγροτικές. Οι περιοχές αυτές δεν γνώριζαν την κρίση της αποβιομηχάνισης ούτε την περιθωριοποίηση των καθαρά αγροτικών περιοχών. Οι τοπικές ιδιοτερότητες αφορούσαν σε:

1. Πυκνό αστικό δίκτυο μικρών ιστορικών πόλεων
2. Συνδυασμό αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής σε ΜΜΕ με ευέλικτη εξειδίκευση και με ιστορικές ρίζες
3. Τουρισμό
4. Άτυπες σχέσεις παραγωγής και εργασίας, δικτυώσεις
5. Σταθερή δημογραφική σύνθεση
6. Τοπικά πολιτισμικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά
7. Σημασία της οικογένειας, των δεσμών αίματος και της εμπιστοσύνης/αμοιβαιότητας
8. Τοπικούς θεσμούς υποστήριξης επιχειρηματικότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης.
9. Σημαντική περιβαλλοντική υποβάθμιση (απόβλητα, ρύπανση, καταστροφή για τουριστικές επενδύσεις)

Το 1977 ο Arnaldo Bagnasco δημοσιεύει το βιβλίο του *Tre Italie: La problematica territoriale dello sviluppo italiano*. Ήταν ένα βιβλίο-σταθμός που έμελλε να επηρεάσει καταλυτικά τις θεωρίες και πρακτικές για την περιφερειακή και έκτοτε και για τη Τοπική Ανάπτυξη. Μαζί με το βιβλίο των Piore, Sabel (1984) *Second Industrial Divide*, καθιέρωσαν την **Τρίτη Ιταλία** και τις ευέλικτες, ΜΜΕ επιχειρήσεις ως πρότυπα της μετα-φορντικής

ξ

Figure 1 Industrial Districts in Italy

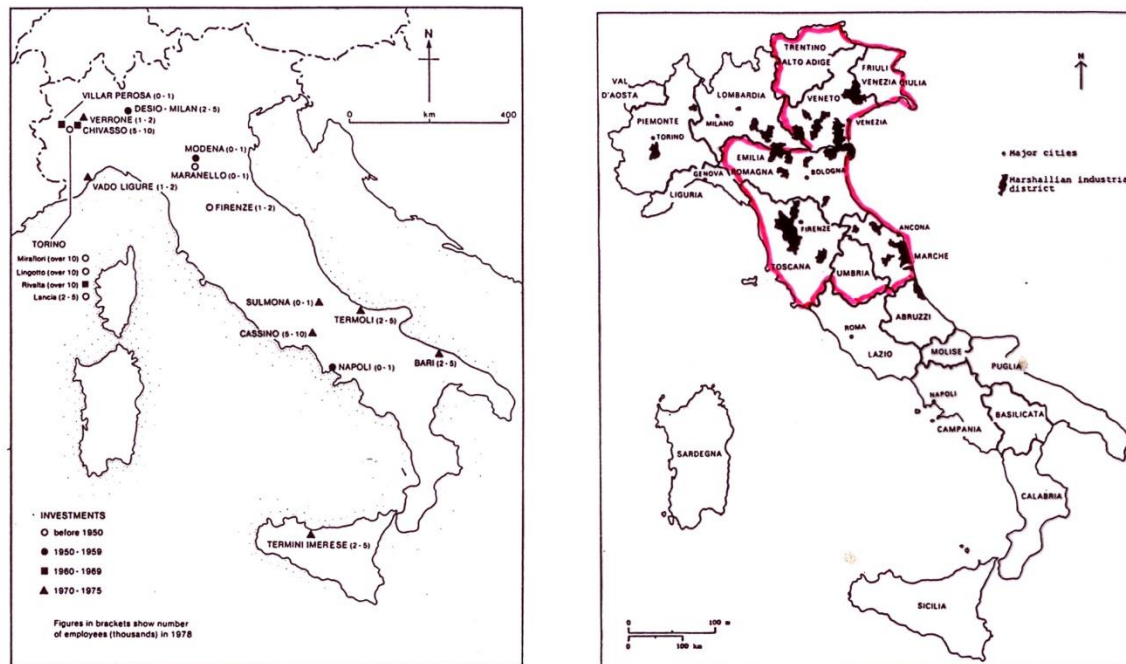

Fig. 7.1 Locations of Fiat production facilities in Italy

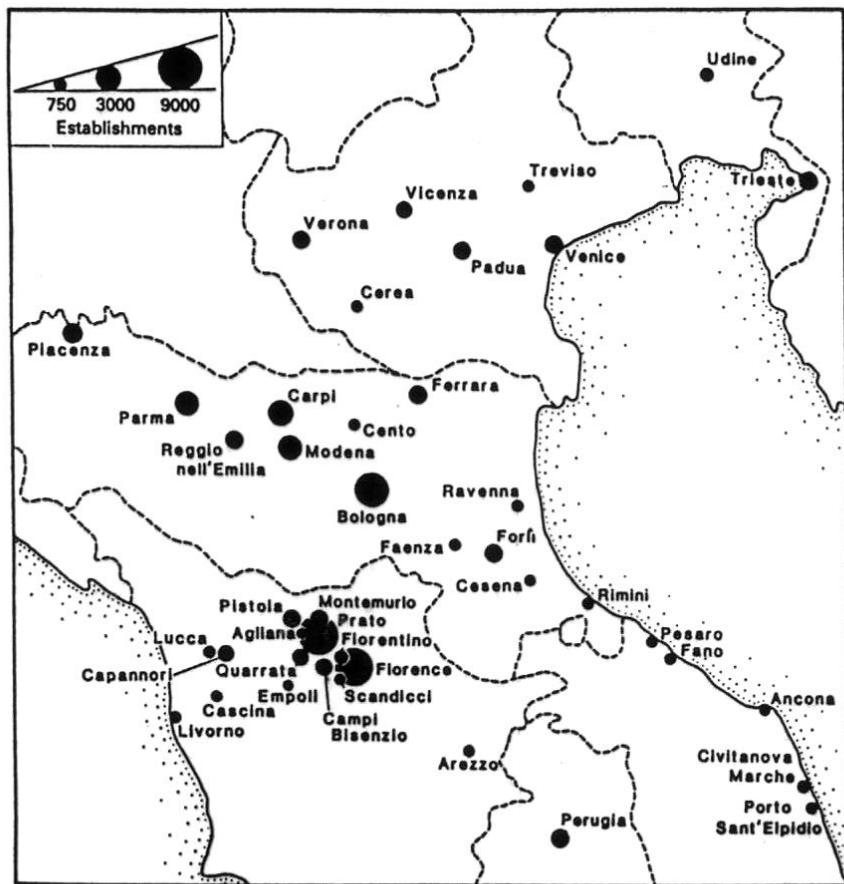

Figure 5.3. Third Italy: Communes with 750 manufacturing establishments or more, 1981. Source of data: 6° Censimento Generale dell'Industria, del Commercio, dei Servizi e dell'Artigianato, 26 ottobre 1981.

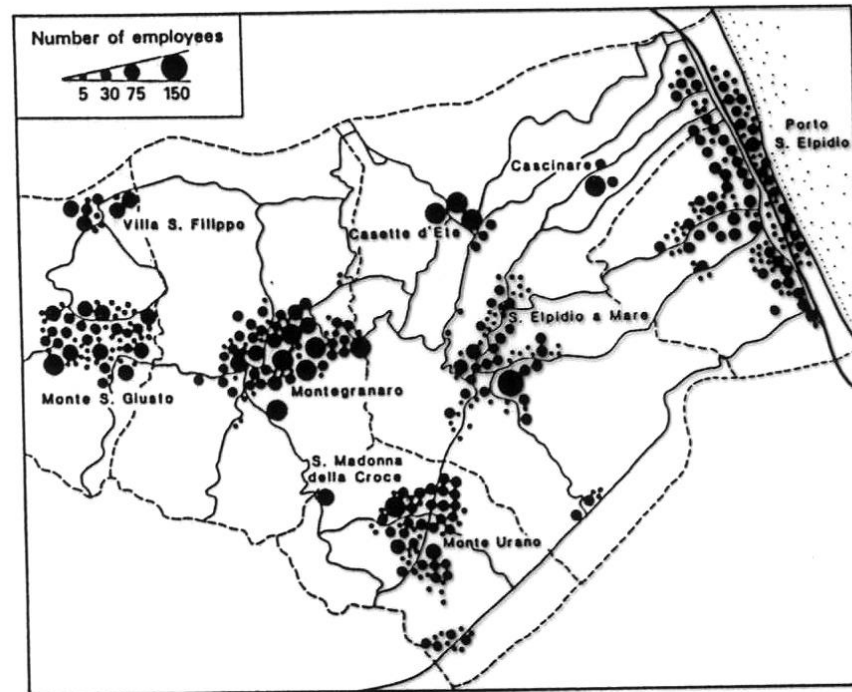
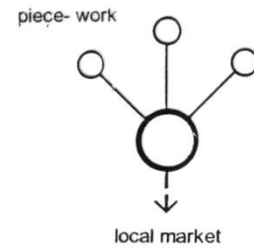
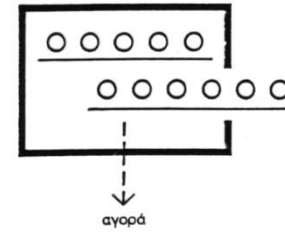

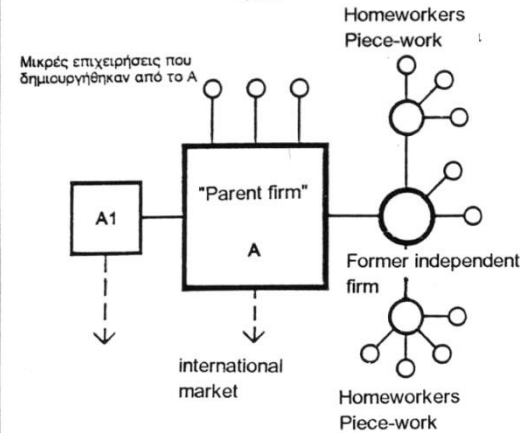
Figure 5.4. The locational structure of the shoe industry in the area of Porto S. Elpidio, Marche. Redrawn from Agostinelli et al (1983, figure 5).

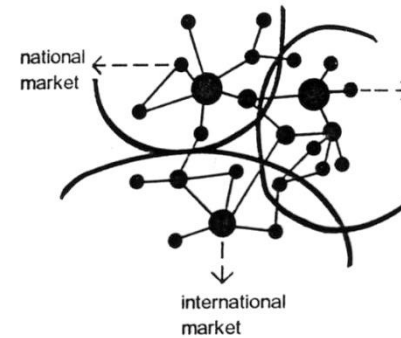
1. Independent traditional firm, producing for the local market

2. "Splitting-in": decentralisation of production within the factory to independent subcontractors.

3. "Putting-out": vertical decentralisation of production to dependent subcontractors

4. Horizontal decentralisation of production. Networks of independent small firms. In case of innovations and advanced division of labour these networks could be developed to industrial districts.

**Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 δυο παράλληλες
ερευνητικές προσεγγίσεις δυναμικών, επιτυχημένων
τοπικών υποδειγμάτων ανάπτυξης:**

**στη Καλιφόρνια η Silicon Valley και στη Νότια Ευρώπη η
Τρίτη Ιταλία.**

**Η Silicon Valley στη περιοχή της Santa Clara, αναπτύχθηκε
τη περίοδο του Β΄ΠΠ μέσω των συμβολαίων για έρευνα
στη πολεμική βιομηχανία. Μετά την εφαρμογή του
τρανζίστορ έπεται από έρευνες στο Stanford και τις
έρευνες για κατευθυνόμενους πυραύλους στο πόλεμο
της Κορέας και το Βιετνάμ, ανάπτυξη των μικρο-
κυκλωμάτων, ημιαγωγών, προσωπικούς Η/Υ, internet,
face book κλπ.**

Τα βασικά χαρακτηριστικά επιτυχίας της Silicon Valley:

- Συνδυασμός εσωτερικών και εξωτερικών οικονομιών σε επίπεδο επιχειρήσεων και σε τοπικό επίπεδο**
- Ευέλικτη δικτύωση και υπεργολαβίες μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων**
- Άμεση, τοπική σύνδεση έρευνας με παραγωγή με σημαντικές συνδέσεις προς τα πίσω. Δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε χρόνο μηδέν, συνδέσεις προς τα μπρος. Συλλογική μάθηση σε τεχνολογίες αιχμής.**
- Ευέλικτη τοπική αγορά εργασίας, μεγάλη κινητικότητα εργαζομένων, υψηλοί μισθοί, η «εργασία ως παιχνίδι». Εκτεταμένη παρουσία «μαύρης» εργασίας σε βοηθητικές υπηρεσίες. Οι δυο «Valley».**
- Θεσμική υποστήριξη από κεντρικό κράτος, πολιτεία και δήμο. Δάνεια, χαμηλή φορολογία, μηδενικό κόστος έναρξης επιχείρησης.**
- Βίαιη αλλαγή χρήσεων γης από αγροτική σε βιομηχανική**

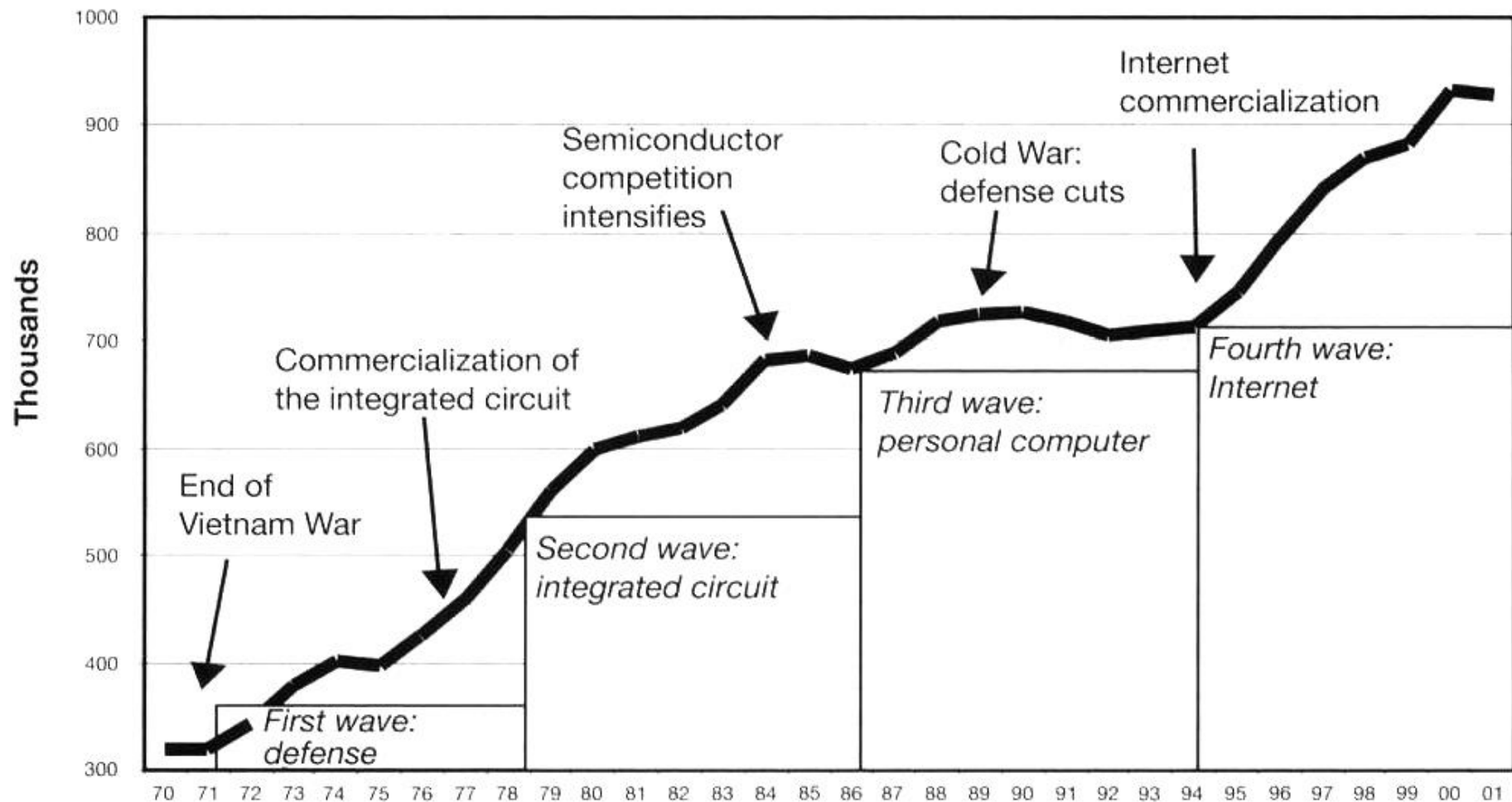

Figure 7.7 Employment and technological eras in Silicon Valley, 1970–2001

Source: Henton (2001: 7)

Τα δυο πρότυπα τοπικής ανάπτυξης, το Νοτιο-Ευρωπαϊκό και της Silicon Valley, κυριάρχησαν σε όλο τον κόσμο, τονίστηκαν μόνο τα θετικά τους στοιχεία και απέκτησαν χαρακτηριστικά μύθων

Οι μελετητές, οι κυβερνήσεις (εθνικές και τοπικές) προσπάθησαν να τα μιμηθούν άκριτα και συχνά οδηγήθηκαν σε αποτυχίες. Χαμένοι ήταν κυρίως οι εργαζόμενοι/ες και το περιβάλλον.

Ωστόσο, η μέχρι σήμερα διεθνής εμπειρία μας επιτρέπει να έχουμε μια συνολική εμποπτεία των θεωριών και των πρακτικών Τοπικής Ανάπτυξης. Μας επιτρέπει να τοποθετηθούμε κριτικά απέναντι στις εκάστοτε προτάσεις, να έχουμε τεκμήρια και να επιλέγουμε τη στάση μας απέναντι σε υπαρκτά ή προτεινόμενα projects.

1930-1949	Οικονομική Διεύρυνση (economic growth) Αύξηση πλούτου, μέσω αύξησης παραγωγής, κατανάλωσης, μέτρηση αύξησης με δείκτες (ΑΕΠ, βιομηχανική και αγροτική παραγωγή, επενδύσεις, κατανάλωση, εξαγωγές, κλπ).	1930-1955	Εθνικά Κράτη (national development) Μακρο-οικονομικές και μακρο-κοινωνικές πολιτικές και ρυθμίσεις σε εθνικό επίπεδο. Οι δείκτες μετρώνται και συγκρίνονται σε εθνικό επίπεδο.
Περ.1955	και Διαρθρωτικές Αλλαγές (structural changes) = Ανάπτυξη. Μαζί με την αύξηση και βελτίωση διάρθρωσης οικονομικών τομέων και δεικτών, συνθηκών εμπορίου, συνθηκών εργασίας και διαβίωσης πληθυσμού, εκπαίδευση, υγεία, κλπ.	Περ. 1959-62	Περιφερειακή Ανάπτυξη (regional development). Ενδιαφέρον για περιφερειακές ανισότητες και δια-περιφερειακό προγραμματισμό. Πολωμένη ανάπτυξη, τεχνικά έργα, κίνητρα για επιχειρήσεις. Δείκτες περιφερειακής ανάπτυξης.
Περ. 1965	και Αναδιανομή (distribution). Εκτός από αύξηση και διαρ. Αλλαγές και αιτήματα αναδιανομής του παραγόμενου πλούτου. Δείκτες Ανθρώπινης Ανάπτυξης ΟΗΕ.		
Περ. 1975	και Βασικές Ανάγκες (basic needs). Η ανάπτυξη θα πρέπει να καλύπτει πρώτα τις βασικές ανάγκες του πληθυσμού (τροφή, στέγη, υγεία, εκπαίδευση, απασχόληση, δημοκρατία) (ΟΗΕ). Μη οικονομικοί παράγοντες ανάπτυξης.	Περ. 1975-1980	Τοπική Ανάπτυξη (local development) «Από τα κάτω» προσέγγιση των προβλημάτων και συγχρόνως κρίση του μεταπολεμικού προτύπου ανάπτυξης. Ανεργία και αποβιομηχάνιση σε τοπική κλίμακα. Αδυναμία των πολιτικών για αντιμετώπιση των ενδο-περιφερειακών διαφορών. Τρίτη Ιταλία και Silicon Valley.
Περ. 1991 Περ. 2008-σήμερα	και Βιωσιμότητα (sustainability). Έμφαση στο περιβάλλον, τη διαγενεακή ισότητα, την αποκέντρωση. Προσοχή στη χρήση του όρου ως καραμέλα Οικονομική και κοινωνική κρίση Έμφαση σε επενδύσεις fast truck, κατάργηση κοινωνικών κατακτήσεων	1993	Τοπική Βιώσιμη Ανάπτυξη (Local Sustainable Development) Μετά τη διάσκεψη του Ρίο, Agenda 21, συσχέτιση οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος σε αστικές περιοχές και στην ύπαιθρο. Τοπική ανάπτυξη σε σταυροδρόμι Ριζική αναθεώρηση θεσμικού πλαισίου, έμφαση σε μεγάλες επενδύσεις στρατηγικού χαρακτήρα